

"בפרי הארץ"

"פרישת בהר"

"לא תנו איש את עמיתו"

רבינו בחיי: ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלהיך. זו אונאת דברים שלא יקניט את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הגונה לו, ואמרו רז"ל: (ב"מ נט א) כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה, שנאמר: (עמוס ז, ז) "הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך", והטעם לפי שהמתאנה מצטער ביותר ומחליש דעתו ולבו נכנע על צרתו ומתפלל מתוך דאגת לבו בכוונה ונשמע. ואם הוא אומר ומי יודע אם נתכונתי לרעה, לכך נאמר: "ויראת מאלהיך".

ספר החינוך: {בהר מצוה שלח} שורש מצוה זו ידוע, כי הוא לתת שלום בין הבריות, וגדול השלום שבו הברכה מצויה בעולם וקשה המחלוקת, כמה קללות וכמה תקלות תלויות בו.

מדיני המצוה:, כמה אזהרות וכמה זירוזין שהזהירונו זכרונם לברכה בענין זה שלא להכאיב הבריות בשום דבר ולא לביישם, והפליגו בדבר עד שאמרו [שם] שלא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים.

וראו להזהר: שאפילו ברמז דבריו לא יהי נשמע חירוף לבני אדם, כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות. והרבה מבני אדם יקפידו עליהן יותר מן הממון, וכמו שאמרו זכרונם לברכה [שם] גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר [שם, שם] ויראת מאלהיך וגו'. ולא יהיה באפשר לכתוב פרט כל הדברים שיש בהן צער לבריות, אבל כל אחד צריך להזהר כפי מה שיראה, כי השם ברוך הוא הוא יודע כל פסיעותיו וכל רמיזותיו, כי האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב. וכמה מעשים כתבו לנו זכרונם לברכה במדרשים ללמד על זה מוסר, ועיקר הענין בפרק רביעי ממציעא.

ונוהגת מצוה: זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות, ואפילו בקטנים ראוי להזהר שלא להכאיבן בדברים יותר מדי. זולתי במה שצריכין הרבה כדי שיקחו מוסר, ואפילו בבניו ובנותיו ובני ביתו של אדם, והמיקל בהם שלא לצערן בענינים אלה, ימצא חיים ברכה וכבוד. ועובר על זה והכאיב את חברו בדברים, באותן שפירשו חכמים זכרונם לברכה בבעל תשובה ובחולה ובכיוצא בהן. עבר על לאו זה, אבל אין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה. וכמה מלקיות מבלי רצועה של עגל ביד האדון המצוה על זה, יתברך ויתעלה.

ואולם לפי הדומה: אין במשמע שאם בא ישראל אחד והתחיל והרשיע לצער חברו בדברים הרעים שלא יענהו השומע, שאי אפשר להיות האדם כאבן שאין לה הופכים, ועוד שיהיה בשתיקתו כמודה על החירופין, ובאמת לא תצוה התורה להיות האדם כאבן שותק למחרפיו כמו למברכיו, אבל תצוה אותנו שנתרחק מן המדה הזאת, ושלא נתחיל להתקוטט ולחרף בני אדם, ובכן ינצל אדם מכל זה, כי מי שאינו בעל קטטה לא יחרפוהו בני אדם, זולתי השוטים הגמורים, ואין לתת לב על השוטים.

ואם אולי יכריחנו: מחרף מבני אדם להשיב על דבריו, ראוי לחכם ששייב לו דרך סלסול ונעימות ולא יכעס הרבה, כי כעס בחיק כסילים ינוח, וינצל עצמו אל השומעים מחירופיו וישליך המשא על המחרף, זהו דרך הטובים שבבני אדם.

ויש לנו ללמוד: דבר זה, שמותר לנו לענות כסיל, לפי הדומה, מאשר התיירה התורה הבא במחותרת להקדים ולהורגו, שאין ספק שלא נתחייב האדם לסבול הנזקין מיד חברו, כי יש לו רשות להנצל מידו, וכמו כן מדברי פיהו אשר מלא מרמות ותוך, בכל דבר שהוא יכול להנצל ממנו.

ואולם: יש כת מבני אדם שעולה חסידותם כל כך שלא ירצו להכניס עצמם בהוראה זו להשיב חורפיהם דבר, פן יגבר עליהם הכעס ויתפשטו בענין יותר מדי, ועליהם אמרו זכרונם לברכה [שבת פ"ח ע"ב] הנעלבים ואינם עולבין, שומעין חרפתם ואינם משיבין, עליהם הכתוב אומר [שופטים ה', ל"א] ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

אלשיך: ולענין התכת התיבות יאמר אל תנו איש את עמיתו, לומר הלא בעיניך אתה איש שהוא חשוב ככל איש או אנשים שבמקרא, מה שאין כן שכנגדך שאתה נותן בו דופי ומביישו ומאנה אותו בדברים, וכן יראה לך כי צדיק אתה ממנו וראוי ליקרא ה' אלהיך מה שאין כן הוא והנך טועה. וזהו (אל) [ולא] תנו איש את עמיתו כו', כי על מה שאתה איש חשוב בעיניך הנה אצלי עמיתך וחברך איש כערכך. וזהו איש את עמיתו, כי אם איש חשוב אתה עמיתך דומה לך הוא זה. ואשר בעיניך שיותר תתייחס אתה ליקרא אני אלהיך, הנה ויראת מאלהיך כלומר מלייחס אותי לאלהיך. כי הלא אני ה' אלהיכם כמוך כמוהו. כי מי יודע איזה יכשר לפניו יתברך הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים.

סג "מפרי הארץ"

הלכה

אורז זויים

א' האם מותר לטבול ידיים לאכילה במקווה זוחל?

תשובה: ספק ולמעשה יטול בלי ברכה ולגר"א לא יועיל. {עיין קנג'}

ב' האם מותר לטבול ידיים לאכילה בכנרת?

תשובה: מותר בין בנטילה בין בטבילה {עיין בסימן כא' ובסימן קמג'}

חושן משפט

א' אמר לחבירו לפנות חפצים מביתו לאשפה ונמצא בהם חפץ יקר האם צריך להשיב?

תשובה: צריך. {עיין בב"ב מא'}

ב' שבר לחבירו את ידו האם צריך לשלם?

תשובה: חייב לשלם. {עיין סימן א' ששבת וריפוי גוברים גם בזמן הזה}

אבן העזר

א' האם מותר להתייחד שתי קטנות מגילאים חמש עד עשר?

תשובה: יש מקלים ויש מחמירים. {עיין סימן כב'}

ב' האם קידושין צריכים עשרה?

תשובה: לכתחילה צריך. {עיין סימן לד'}

יורה דעה

א' האם מותר להנות ולהסתכל בע"ז?

תשובה: אסור. {עיין סימן קמב'}

ב' מי שיש לו יציאה אחורית ואינו רגיל כלל לצאת מפתח זה ויש לו פתח נוסף לאותו מקום האם חייב במזוזה?

תשובה: יקבע בלי ברכה. {עיין סימן רפו'}

הולכים לקבל את התורה

רבינו בחיי: ללכת יומם ולילה. על דרך הפשט, מרוב חפצם וזריזותם לקבל התורה ביום חמשים, היו ממהרים את דרכם והיו הולכים ביום ובלילה, לא כשאר הולכי דרך שהם יגיעים ביום ונחים בלילה.

וע"ד המדרש: "ללכת יומם ולילה", הולכים לקבל תורה שכתוב בו: (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה".

וע"ד הקבלה: "ללכת יומם ולילה", טעם הליכתם ביום ובלילה, כדי שיהיו נכונים ומזומנים אחר שתי המדות האלה הנקראות יומם ולילה, ולא אמר הכתוב: ללכת ביום ובלילה, להורות כי יומם ולילה הולכים עמהם, וכיון שכן הוצרכו ישראל ג"כ ללכת אחריהם ביום ובלילה, והוצרכו ללכת אחר עמוד הענן ביום ואחר עמוד אש בלילה וזה טעם: "לנחותם הדרך", וזה טעם: "להאיר להם" כי הוא באור זה ביום וזה בלילה, ולא הוצרך לכתוב ללכת יומם ולילה, אלא שהוא באור למדות, והנה הליכתם של ישראל ביום ובלילה אחר יומם ולילה הוא, כענין שכתוב: (משלי כד, כא) "ירא את ה' בני ומלך", ועל זה נשתבחו ישראל בדבר הנביא ע"ה שאמר: (ירמיה ב, ב) "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר", אחר שתי מדות אלו שאהבום שהם כלולות זו בזו, וזהו לשון "כלולותיך", הכלולות שלך, כלומר שתי מדות שלך אשר בהם הוצאתיך ממצרים הכלולות זו בזו. והענין הגדול הזה שהיה לישראל בו כבוד ותפארת בלכתם ביום ובלילה על הכונה העליונה הזאת העצומה והנפלאה, עוד היה סבה לפרעה ולכל מצרים מבעל הסבות יתברך, שיחשבו המצריים על ישראל שהם בורחים, כיון שהם הולכים ביום ובלילה ואז תחזק לבם וירדפו אחריהם על הים כדי שיטבעו שם, וברוך ה' אשר לו נתכנו עלילות לאבד מורדיו ולהציל יראיו.

"מפרי הארץ" סיבון – שט"ז

בעניין: צידה האסורה והמותרת בשבת.

א: מצא ארנבת חולה שאינה יכולה לזוז ממקומה איזה איסורים עובר אם נוטלה?

תשובה: מחלוקת אם מחמת חום לרש"י חייב לר"ח פטור אם מחמת עייפות לרש"י פטור לר"ח חייב ואפשר שגם הר"ח מודה בזה. ומדברנן ודאי אסור וכן אסור משום מוקצה.

ב: זרק אבן על חתול ועשאו חיגר שהוא ניצוד ועומד האם חייב מהתורה?

תשובה: הביאור הלכה מסתפק בזה.

ג: תיבה שיש בה זבובים האם מותר לסוגרה כשמתכוון וכשלא מתכוון שישארו שם כשיש נקב גדול וכשיש נקב קטן בתיבה גדולה שאין בה נקב?

תשובה: במתכוון ב' דעות בשו"ע והאחרונים הסכימו לאסור כדעה ראשונה ובאין מתכוון כנ"ל ואסור מפני שהוא פסיק רישא. בנקב גדול מותר ובקטן תלוי אם מתכוון או לא ותיבה גדולה ללא נקב מותר דאי אפשר לתפסם בחד שחייא.

ד: ומה הדין בדבורים בכל הנ"ל?

תשובה: דבורים נחשים אין במינו ניצוד כנ"ל בזבובים חוץ מתיבה גדולה שאין בה נקב שאסור.

ה: ומה הדין אם הבריח את הזבובים שראה האם מותר לסגור?

תשובה: מותר דהוא ספק פסיק רישא.

ו: האם מותר מדאורייתא ומדברנן להניח מלכודת עכברים?

תשובה: אסור מדברנן ומדאורייתא מותר דאין במינו ניצוד.

ז: אדם שיש לו כלוב של תוכים והכלוב נפתח, האם מותר לסגרו, והאם מותר לסגור את החלון של הבית בזמן שהכלוב פתוח ומה הדין במי שיש לו לול של תרנגולים בחצר ונפתח הלול?

תשובה: כלוב אסור חלון מותר וכן בלול אסור.

ח: שנים שעשו מלאכה – מה הדין אם כל אחד מהם יכול לבדו, ומה אם כל אחד אינו יכול, אחד יכול ואחד אינו יכול. אדם שיכול לבדו ועשה בצורה שאינו יכול לבד האריך נחשב?

תשובה: שניהם יכולים פטור אבל אסור שניהם לא יכולים חייבים אחד יכול ואחד לא יכול היכול חייב וכשעושה בצורה שלא יכול לבד חשוב כאינו יכול.

ט: ישב על הפתח ועי"ז נחסם וצד צבי במזיד, האם מותר לישב עד שתחשך כדי לשמור על הצבי, ומ"ה בשוגג ומ"ה כשלא ידע כלל שיש שם צבי?

תשובה: במזיד ושוגג אסור, ובאונס מותר.

י: האם אסור מדאורייתא – עשה חבורה באדם בלי סיבה, דרך נקמה, בבהמה בשביל להחלישה, בשביל להאכיל חתיכה לכלבו, בשרץ משמונה שרצים, בשאר שרצים, מקיז דם לרפואה, עוקר שן?

תשובה: דרך נקמה ולהחלישה לרמב"ם חייב ולראב"ד פטור אבל אסור ובשביל להאכיל לכלבו חייב שמונה שרצים חייב שאר שרצים פטור ואסור מקיז דם לרוב הפוסקים חייב עוקר שן מחלוקת אם חייב או פטור אבל אסור.

רח' הר' קוק 1 ב"ב 0533107467

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

"מבית הוועד"

הרב מרדכי אליעזר שליט"א

בענין ברכת ספירת העומר לש"ץ ששכח יום אחד

ש"ץ: שכח יום אחד לספור ועכשיו ניגש לעמוד ומתבייש להראות שאינו יכול לברך, מה עליו לעשות?

בשאלה: זו דן **בשבט הלוי** (ג', צ"ו) וכתב שכיון שדין ברכה לבטלה היא **מחלוקת הפוסקים** כי דעת **תוס'** ר"ה לג. (ד"ה הא) שהוא רק איסור דרבנן, ואילו בדעת הרמב"ם (פ"א מברכות הט"ו) נחלקו האחרונים, דעת **המג"א** (רט"ו, ו') **והרעק"א** (תשו' כ"ה) שהוא איסור דאורייתא, אמנם דעת **הח"א** (כלל ה') **והחזו"א** שלרמב"ם הוא רק איסור דרבנן (והא דבספק אינו חוזר ומברך משום שהוא איסור חמור כיון שאסמוכהו על לאו של "לא תשא" שחמור כחייבי כריתות ומיתות בי"ד ועונשה חמור (עיין שעה"צ רט"ו, כ"א), **והכרעת המשנ"ב** נראה שהוא דרבנן.

ולפי זה: מצינו שבמקום כבוד הבריות אפשר לסמוך על דעת יחיד כמש"כ **הביאור"ל** בסי' צ"ב (ד"ה היה) שש"ץ שנצרך לנקביו ויכול להעמיד עצמו עד שיעור פרסה, יכול לסמוך על דעת הרי"ף שלכתחילה מותר להתפלל. וא"כ כיון שיש דעה שכל יום הוא מצוה בפנ"ע וכיול לברך אף אם לא ספר יום אחד, ואע"פ שבסי' תפ"ט ס"ח נפסק להלכה שלא מברך, מ"מ במקום כבוד הבריות יכול לסמוך על דעה זו. עכת"ד.

בפר"ח: (תפ"ט, ח') הביא שדיין אחד הורה שש"ץ יכול לברך ולהוציא אחר שמחויב בברכתו וחלק עליו כיון שקי"ל שכל שאינו מחויב בדבר אינו יכול להוציא יד"ח. והביא ראה מהא דירושלמי (ונפסק בסי' תרפ"ח ומשנ"ב ס"ק ח') דבן כרך לא יכול להוציא בן עיר במגילה ואע"פ שיכול לחייב עצמו ע"י שיעקור דירתו לעיר, מ"מ כל זמן שלא עקר דירתו לא חשיב מחויב בדבר. וכ"ש הכא שכיון שלהלכה כבר הפסיד את המצוה א"כ מחשיב אינו מחויב בדבר. עכ"ד.

ועיין בשע"ת: (תפ"ט כ') ובכף החיים שהביא שיש שחלקו על הפר"ח, אמנם סיים שם שהלכה כמותו. דחשיב אינו מחויב בדבר וממילא אינו יכול להוציא אף בברכה.

בשו"ת אבני נזר: (או"ח שפ"ג) כתב בחולה שהרופאים אסרו עליו לאכול כזית מרור ויכול לאכול פחות מכשיעור והורה לו לגבי הברכה שיאמר את הנוסח מהרמב"ם כשאוכל מרור מברך בא"י אמ"ה על אכילת מרור ויאכל.

[וכן משמע מהמהרש"א ברכות ו.].

אמנם: **המשנ"ב** הביא מחלו' אחרונים בזה, האם כשלומד מותר לו לומר את האזכרות בדרך לימודו, דעת **המג"א** (רט"ו) וא"ר וגר"ז (שם) שאסור, ודעת **היעב"ץ** (הו"ד בשע"ת שם ב') שמותר והכרעת המשנ"ב לאסור.

והנה: יש מקום לומר שכל מה שהמג"א אוסר הוא רק במזכיר דרך לימודו שאז אין צורך בהזכרת השם בשביל הלימוד. אבל היכא שרוצה להרוויח ספק ברכה ויש לו צורך בהזכרה, א"כ אולי יודה דשרי. אמנם אפ"ל לאידך גיסא שכיון שמצד הברכה אסור לו להזכיר ש"ש לבטלה, ומצד הלימוד ג"כ אסור א"כ מה יתיר לו להזכיר בדרך לימודו יותר ממה שצריך לברכה. וצ"ע.

בפת"ש (שכ"ח י') כתב לגבי הפרשת חלה בקמח שהתליע שפטור מהתורה בחלה, ומ"מ חייב מדרבנן, וכתב שהרוצה להחמיר לברך יאמר מ"ויברך דוד עד ברוך אתה ד' ויאמר אלוקינו מלך העולם על הפרשת חלה. וכ"ה בחת"ס (קנ"ו) הו"ד בדעת תורה רכ"ג) לגבי ביכנ"ס שנשרף והקהל רוצה לברך הטוב והמטיב כתב שיאמר בתוך "ויברך דוד".

אמנם: בנוסח המדויק יש מחלו', כי בחת"ס כתב שיכול לשנות מהפס' ולומר בא"י אלוקינו מלך העולם, אמנם בפת"ש כתב שיאמר כל' הפסק דהיינו אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם, ובהליכות שלמה (ברכות הע' ל"ט) כתב שהחת"ס לא דק ובאמת צריך לומר את נוסח הפס' ממש.

ולפי"ז: לענייננו לא הרווחנו כלום אם צריך לומר כל הפס' ממש.